

הרח"ג רבי שמואל אויערבאך שליט"א

הדלקת נר שבת ונר יו"ט
ודין הוקצה למצותו דבהן
וברין קידוש וסעודות דשבת ויו"ט והמסתעף

מוקצה מחמת איסור, וכדבאר הרמב"ם
דאסור גם לאחר שכבה וכנ"ל.

— א —

הוקצה למצותו דנר שבת ויו"ט

ב. ברם יש להתבונן, במה דהביא
הרמב"ם דאסור ואפי' נטף מן הנר
מפני שהוא מוקצה מחמת איסור, דהרי גם
לדין יש כאן הלכה מיוחדת, דחשיב
מוקצה למצותו בשעה שהנר דולק, ונ"מ
בגוונא דאינו מוקצה מחמת איסור, וכגון
דלא איתקצאי בה"ש, דהשמן הנוטף מן
הנר לא חשיב מוקצה מחמת איסור,
דקיי"ל דאין מוקצה לחצי שבת, דאסור
מיהא משום דהוקצה למצותו, ונהי
דבשבת ל"ש כ"כ, אבל נ"מ טובא כנר
של יו"ט שהודלק למצות היום בליל יו"ט,
דאין כאן מיגו דאיתקצאי בה"ש, ובכה"ג
איסור הנאת השמן הנוטף מן הנר בשעה
שהוא דולק, זה רק מחמת דהוקצה
למצותו, ופשוט דאף לסברת המשנ"ב
בהלכות סוכה סי' תרל"ח ס"ב בכה"ל ד"ה
אסור, דלא חל קדושה בנויי הסוכה,
בתלאן באמצע היום, וחל רק אח"כ
בכה"ש דתחילת היום הבא, דזה רק
בהוקצה למצותו במה דשייך דהוקצה
לכל היום, כמו בנויי סוכה וכיו"ב, ובזה
סברת המשנ"ב דתלוי בתחילת היום [ומ"מ

א. רמב"ם פ"ה שבת הי"ב, ואסור
ליהנות בשבת מן השמן שהודלק בו
ואפי' כבתה הנר ואפי' נטף מן הנר מפני
שהוא מוקצה מחמת איסור עכ"ל, ומקור
הדברים דקיי"ל כר' יהודה במוקצה מחמת
איסור ומיגו דאיתקצאי בה"ש כו',
וכמבואר ברמב"ם פכ"ה ה"י, כל כלי
שהוקצה מחמת האיסור כו' כגון נר
שהדליקו בו בשבת כו' אע"פ שכבה הנר
כו' שכל כלי שהיה אסור לטלטלו בה"ש
נאסר לטלטלו כל השבת ע"ש, ובגמ' ר"פ
כירה מה. אמרו, אין מוקצה לר"ש אלא
שמן שכנר בשעה שהוא דולק הואיל
והוקצה למצותו כו' ע"ש, והמבואר דנר
שהדליקו לשבת חשיב הוקצה למצותו,
דמה"ט אסור אף בכה"ג דלא הוקצה
לאיסורו כמפורש בגמ' שם, והרמב"ם לא
ביאר זה דחשיב נמי הוקצה למצותו בשעה
שהוא דולק, דלא צריך לזה אלא לר"ש
דל"ל מיגו דאיתקצאי, אבל לדין דקיי"ל
בזה כר"י דמיגו דאיתקצאי ביה"ש כו'
ועכ"פ בדחייה בידיים, בלא"ה הו"ל

דברי מרן המשנ"ב מאד מחודשין, וכבר היה אבי מורי זללה"ה מתמיה בזה, דמהיכ"ת דתחול קדושתה רק בבה"ש, דרך בשבת תליא בתחילת היום וכפירש"י ביצה כו: והכיננו אשר יביאו, ואכמ"ל]. אבל הוקצה למצותו דנר שבת, זה בשעה שהוא דולק כמפורש בגמ', ואין כאן זמן של ימים, אלא בכל זמן דקיים מציאות ההדלקה דהנר, וא"כ לא שייך כלל לתחילת היום, ושפיר הו"ל מוקצה למצותו מעת ההדלקה עד שתכבה, וא"כ קיים הדין דמוקצה למצותו בהדלקת נר דיו"ט.

וראיתי דאדונינו המ"א סי' רע"ט סק"ב באר בזה, בנר של יו"ט בהוקצה דבה"ש, דאף בגוונא דלא הוקצה משום איסור, כמו לחתוך מן הנר מלמטה עי"ש במ"א, מ"מ הוקצה למצותו ואסור כל היום, ומובא במ"ב בבה"ל שם, וכ"ה במ"א סי' תקי"ד סק"ז ע"ש, ובכה"ג מבואר דהרמב"ם כדרכו לא נחת לזה, אבל יל"ע בגוונא דהביא הרמב"ם בנטף מן הנר, דשייך יותר דהרמב"ם יבאר דין הגמ' דנר, דחשיב מוקצה למצותו בעודו דולק, ונ"מ טובא כש"נ.

ג. ונראה נמי דבנר של יו"ט אף בלא הודלק בה"ש, ורק הדליקו בתוך ליל החג, דכאמור אין כאן מוקצה דאיסור דאי"מ לחצי שבת, ורק אסור משום הוקצה למצותו, די"ל דבכה"ג ימשך איסור הקצאתו אף לאחר שכבה הנר, ולא דמי להא דאמרין, אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו [ולא שייך לפלוגתת ר"י ור"ש

במיגו דאיתקצאי, דהרי מודה ר"ש במוקצה למצותו דאיתקצאי לכולה יומא, כמפורש בגמ' שם], דתמן בנר של שבת לאחר שכבה אודא ליה מצותה, אבל ביו"ט גם אחר כבייתה, ומה גם בככתה בעוד לילה, אכתי לא אודא מצותה, דעדיין קיים מצות ההדלקה, ואכתי חזי להדליק הך שמן שבנר לכבוד יו"ט, ובפרט בזמן דצריך וזקוק לזה בלילה, דבפשוטו מחויב לחזור ולהדליק, ואף אם אין חיוב גמור לחזור ולהדליק, וגם יכול להדליק בשמן ונר אחר, מ"מ הך שמן שבנר הרי הוקצה לכך, ועדיין קיים מצות הדלקה, והך שמן ראוי לכך להדליקה, וגדולה מזו מצינו ברמב"ן בשבת מה: דאפשר דאפילו בסוכה נופלת, אם בא להשתמש בעטורין איכא ביזוי מצוה, דהא צריך לחזור ולבנותה ולעטרה בהן ע"ש, ואף דבפשוטו אינו מחויב להחזיר הנויין לסוכה ואכמ"ל, וה"נ ממש בנ"ד דיותר עומד למצותו להדליק הנר בלילה, וגם ביום משכחת תועלת בנר, וא"כ נמצא הלכתא רבתא, דביו"ט אסור מותר השמן שבנר משום דהוקצה למצותו, גם אחר שכבר כבה הנר ואינו דולק למצותו.

ד. ברם צ"ע דלא נתפרש הדבר, ולא שמענו איסור הקצאה דנר לאחר שיכבה, וקצת י"ל מלשון הגמ' אין לך מוקצה כו' בשעה שהוא דולק, ומשמע דלא משכחת לר"ש לאחר שכבה, ואלא די"ל משום דקאי בשבת, ותו אמרו שם כעין שמן שבנר כו' וגם זה בכלל, והיה נראה דמוקצה דמצוה של נר חלוק בזה, דנר של שבת ויו"ט, אין זה בגדר מצות

באותה שעה שהנר דולק למצותו, משתמש גם בהשמן הנוטף לאכילתו והנאתו, יש בזה בזיון מצוה, וגם ביטול ההקצאה, דמשתמש בשעה אחת לנר המצוה דמברכין עליה ולסתם שמוש הנאתו, אבל הנאתו מהשמן לאחר דאזדא ליה מצותו, אין בזה סרך בזיון והפקעת מצותו, בהנאת השמן למצוות היום דעונג ושמחה, וצ"ע בזה.

וברם מה נעשה ורבותינו המ"א והגר"א, בדין השו"ע סי' רס"ג סי"ד, בנר שהודלק לשם שבת, דאסור לכל אדם ליגע בו אף מי שלא קבל שבת, ומבארים המ"א והגר"א שם, דאסור מדין מוקצה למצותו, ומפורש בשו"ע שם דאסור אפי' אם כבה, והיינו נמי מטעם דהוקצה למצותו, והרי קמן דנקטי דשפיר שייך הוקצה למצותו גם בשעה שאין הנר דולק, וא"כ משכחת לה נמי כנ"ל בנר של יו"ט אחר כבייתו, ואולי י"ל דתמן שאני, דכבה בערב שבת, דאכתי לא נתקיימה המצוה בנר, ועומד בהקצאתו למצות הדלקתו, ומה גם דכבר ברכו עליו, ומשא"כ בכבה הנר בשבת ויו"ט עצמו, דכבר נתקיים מצותו, אבל אין זה מרווח כ"כ לחלק בזה, ובפרט דמבואר במ"א שם בשם האו"ז דאסור לכל השבת, ומשמע יותר דשפיר חל ההקצאה בנר ובשמן שבנר, ואכתי נמי י"ל דזה ג"כ משום דעוד לא נתקיימה מצותו, אבל נראה דזה יותר מוכח מהגמ' דאמרו אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק, ולא משמע דיהא מעיקר הדין המוקצה למצותו לכל השבת באינו דולק, ויבואר בעה"י, וגם דבפשוטו יותר שייך הוקצה למצותו דוקא מעת קיום

היום, אלא דין ומצות הנאת האורה בשעה שצריכים לאורו, ול"ש כ"כ שימשך הקצאתו לכל היום, וגם דאין בזה כ"כ חפצא של מצוה כסוכה ואתרוג וכיו"ב, דשייך בזה הקצאה עצמית, והקצאה לכל זמן המצוה, אבל נר של מצוה, כל פעולת קיום מצותו זה מה דמאיר ונהנים לאורו, ואין לנו חפצא של מצוה אלא בשעה שהוא דולק לפנינו, ואז הנר מוקצה למצותו, וגם השמן הנוטף בעת ההדלקה חל בה ההקצאה, אבל בעת שכבה הנר אזדא ליה לגמרי מצותו, ואפי' אם חזר ומדליק, יש כאן הדלקה ונר מצוה מחודשת, ולא שייך כ"כ הקצאה עצמית בשמן, ולכן מותר השמן שבנר שכבה, לא נאסר כלל דמיד בטלה הקצאתו, ומיהו יש לפקפק דהרי גדולה מזו מצינו בנר של חנוכה, דמבואר בשאלתות ובעוד ראשונים דנאסר לעולם, ואף דבארו דתמן זה לגמרי רק למצוה ולא ליהנות כלל, מ"מ חזינן דשייך הקצאה בשמן של נר, ובאמת דברמב"ם לא נזכר הך איסור הקצאה דנר חנוכה, וגם י"ל דאה"נ דכיון שזה מופקע מהנאה, וזה רק נר של מצוה, ממילא חלה ההקצאה בשמן עצמו לעולם, ולא כן נר של שבת ויו"ט דכל עיקרו ניתן לעונג והנאה, ורק בשעה שהוא דולק דזה ממש קיום המצוה ישנו ההקצאה, ועם כביתו תו אין שום חפצא של הקצאה.

ויתכן גם דנר של שבת ויו"ט, דניתנו לעונג ולהנאת האדם, ל"ש כ"כ בזיון מצוה והפקעת המצוה, אם משתמש בהשמן לאחר כבייתו, דהיינו לאחר קיום מצותו, לצורך היום דשבת ויו"ט, ורק אם

המצוה וד' יאר עינינו, ועכ"פ ריש להבין ולהתבונן במה שלא באר לנו הרמב"ם יסוד ההלכה, דנר. של שבת ויו"ט נאמר בזה דין הוקצה למצותו.

ה. ונראה די"ל דנ"מ נמי לענין תנאי לדעת הראשונים ז"ל הרמב"ן והרשב"א והר"ן עפ"י הירושלמי, דמהני תנאי במוקצה מחמת איסור, ויכול להתנות על נר שהדליקו בשבת, על מותר השמן שבנר אחר-כביו, וכן הכריע מרן המחבר בשו"ע סי' רע"ט, ומ"מ לענין תנאי בהוקצה למצותו, מבואר בגמ' ביצה ל: בסוכה דמצוה, דמהני רק באומר איני בודל כל בה"ש, ולא מהני סתם תנאי לכשתפול וכיו"ב, דכיון דכבר חל עליה קדושה בבה"ש, איתקצאי לשבעה, ובפשוטו ה"נ בכל גוונא דהוקצה למצותו וכלישנא דהגמ' שם ואכמ"ל, וא"כ נראה דלא מהני תנאי אלא לכשיכבה הנר דבטל מצותו, ונשאר רק הקצאת איסורו דבזה מהני תנאו, אבל לא מהני תנאי על השמן המנטף בשעה שדולק, דכבר הוקצה למצותו בבה"ש, וגם לא מהני כאן איני בודל בבה"ש, כיון דבה"ש בהכרח בודל וכפירש"י שם בסוגין דביצה ע"ש [ועמ"ש"כ להלן], וא"כ נ"מ טובא בהא דחשיב נר הדולק מוקצה למצותו.

ו. ונראה עוד דאף לשיטת הראשונים ז"ל בסוגיא דביצה שם, דמהני התנאות באינו בודל כל בה"ש, גם בעצי סוכה עצמן, אף דבע"כ בדיל מזה בה"ש כפועל משום איסור סתירה, דיתכן דזה רק בעצי סוכה דמהני בזה התנאות דאינו בודל, דחשיב ע"י כך כסוכה בעלמא, וכמבואר

ברמב"ן במלחמת שם, ומשא"כ בנר הדולק למצותו, י"ל דל"ש להפקיע הנר מהקצאתו למצוה, דזה שם המצוה דמברכין עליה משום דחשיב נר מצוה, ולא דמי לסוכה ואתרוג, דאף דחשיב כסוכה ואתרוג בעלמא, אכתי מתקיים בהם חובת מצותן, ויסוד הדברים דדין הקדושה דחל על סוכה דמצוה, זה הלכה מיוחדת בנוסף על קיום מצות סוכה, דחל נמי עליה שם שמים, אבל אף בגוונא דלא חל בה קדושה, אם אך נעשית לצל, סוכה כשרה היא לקיום מצותה, וכן אתרוג דהופקע מהקצאתו לא יצא מכלל אתרוג למצותו, ומשא"כ בנר של יו"ט י"ל דזה גדר המצוה במה דהודלק במצותו לכבוד יו"ט, ואם ננקוט דה"נ צריך לתנאי דאינו בודל כל בה"ש, א"כ ביו"ט שייך דיוציאנו מביתו ויבטל מצותו [ובכה"ג שייך גם לסברת רש"י הנ"ל אינו בודל דיוציאנו לחוץ לא לשימוש הבית ויל"ע], ואם בהכרח ישאר להאיר, א"כ תו הוה מוקצה למצותו, וגם י"ל וביותר עפ"מ דיבואר להלן בס"ד, דעל סתם נר בעלמא, דלא נתיחד כ"כ למצותו, ל"ש לברך עליה, ויל"ע בזה, ועכ"פ במתנה רק על השמן כשינטף, לא מהני בהוקצה למצותו דכבר איתקצאי בבה"ש, אף דמדין תנאי בסתם איסור מוקצה היה מהני.

ובאמת דעת האו"ז בהלכות ערב שבת סק"ל, דמה"ט לא מהני תנאי בנר שהדליקו לשבת, גם על מותר השמן לאחר שיכבה, ואסברה לן מדין מוקצה למצותו, ומבאר דאף דאזדא לה מצותה כשתכבה, מ"מ הואיל ותחילת המוקצה

- ב -

הקצה למצותו דנר בשעה שאני דולק
והמסתעף

ז. ומצינו עוד ג"מ בהא דהוקצה למצותו,
עפ"י המבואר כנ"ל בשו"ע סי' רס"ג
סי"ד, בציבור שטעו ביום המעונן וכו'
והדליקו נרות וכו' דאותו נר שהודלק לשם
שבת אסור ליגע ולהוסיף בו שמן ואפי'
אם כבה אסור לטלטלו ע"ש, ומקורו
בשבלי הלקט ובאו"ז הלכות ע"ש סקט"ז
[ובעוד ראשונים] בשם רב שרירא גאון,
ובב"י הביא לשבה"ל דאפי' אלו שלא
קבלו שבת אסורים ליגע בו, וכ"ה במ"א
בשם או"ז, והב"י כ' דאינו יודע טעם לזה,
ובמ"א ובאור הגר"א מבארים דהיינו
משום דהוקצה למצותו, וכיון שהוקצה
לבעלים הוקצה לכל כמבואר במ"א שם,
והרי מצינו עוד מחדש גם לדידן, בהא
דנר דהדליקו לשבת חשיב הוקצה למצותו,
דע"י כך אסור גם למי שלא קבל שבת,
דמשום דהוקצה לאסורו ל"ש למי שלא חל
עליו שבת.

ח. ובאמת דלענ"ד צל"ע טובא בדברי
רבתינו המ"א והגר"א בזה, דהרי
מבואר שם דאסור גם להוסיף בו שמן, ולא
נתפרש טעם האיסור להוסיף בו שמן
[ועיין דרישה], ולפלא על מרן במשנ"ב
שלא ירד לפרש בזה, ונראה דסמך במה
שבאר בהא דאסור ליגע בו, והביא מרבנו
המ"א דגזרו בזה משום שמא ישתמש בו,
וכנראה דנקטי דמה"ט אסור גם להוסיף בו
שמן, ורבנו הגר"א לא ביאר כלל בזה,
ואפשר דנקט דליגע הכוונה טלטול

בבה"ש היתה הקצאה דמצוה, סברא הוא
שלא יועיל בה התנאי [וקצת משמעות
לשונו ז"ל, דבכבה כלילה פשוט יותר
דאסור משום דהוקצה למצותו, זרק מוסיף
לבאר דגם בכבה ביום דאין כבר צורך הנר
ג"כ אסור], ודעת הראשונים ז"ל דמהני
תנאי בנר של שבת לאחר שתכבה, והיינו
גם בנר שהודלק למצותו לצורך שבת,
סברתם ברורה, דהוקצה למצותו מפורש
בגמ' דזה רק בזמן שהנר דולק [וכבר
נתבאר דמודה ר"ש בהוקצה למצותו
דאיתקצאי לכולה יומא כמפורש בגמ'
שם, ובהכרח דנר של מצוה אין בזה
הקצאה יותר משעת הדלקתו, ואו משום
דבכבה בשבת כבר הופקע ממצותו, ואו
דגם בנר של יו"ט, כמש"נ דאין זה כ"כ
מצות היום, ואין בזה כ"כ חפצא של
מצוה, אלא דין והנאת האורה בשעה
שצריכים לאורו], אבל מותר השמן כבר
אזדא לה מצותה, ואין כאן אלא מוקצה
דאיסור דמהני בזה תנאי, וסברת האו"ז
אולי דכיון דתחילת בה"ש הוקצה למצוה,
כבר הוקצה לכל השבת, דסו"ס מצוה
דשבת היא אף דזה שייך בעיקר מצותו
להלילה וכדביאר שם, ויותר נראה סברת
האו"ז דאסור בכל השבת משום מוקצה
דאיסור, ואלא דכיון דתחילת הקצאתה
למצוה, אלים הקצאתה ולא מהני בה
תנאי, ועכ"פ השמן המטפטף בשעה שהנר
דולק, י"ל דלכו"ע לא מהני בה תנאי
משום דאז איתקצאי למצותה, ובדעת
הרמב"ם לא ברירא שיטתו בתנאי
במוקצה, ואכמ"ל בזה.

[וכבה"ל בשם שו"ע הגר"ז דמתמיה מאד על איסור הנגיעה], וטלטול הנר ולהוסיף שמן זה בגדר שימוש [ויותר נראה לע"ד דהגר"א מבאר עיקר ההלכה דיש כאן מוקצה למצותו ואסור ליהנות בו תשמיש חול, ולא חש לבאר איסור הנגיעה והטלטול והוספת שמן דזה הרחקה בעלמא], אבל צ"ע מאד לע"ד הקלושה, דכיון דכל האיסור משום הוקצה למצותו, א"כ אדרבה להוסיף שמן בנר הוא מוסיף בקיום מצותו, וכשם שהסוכה לא הוקצית מעיבוי הסכך ומעיטוריה, ה"נ לא הוקצה הנר מלהוסיף בו שמן, ומהיכ"ת לגזור גזירה רחוקה ולהפקיע הקצאתו למצותו, דבפשוטו להוסיף בו שמן זה מסתמא בכה"ג דיש צורך בזה לשבת עצמה, וגם איסור הנגיעה והטלטול מחודש, דהרי משום הוקצה למצותו לא נאסר טלטול, וזה מאד מחודש דאסרו ליגע ולטלטל משום חשש דישתמש בו, ולא נרמז בדברי הגאונים דחששו על השימוש בנר.

ועוד צ"ע, דנראה דבגוונא דהנר הוקצה למצותו ולא לאיסורו, וכבה הנר בע"ש, מבואר שפיר דאסור נמי להשתמש בשמן דהוקצה למצותו, דהיינו משום דעדיין ראוי להדליקו לקיום מצותו, וכעין דבאר הרמב"ן בעטורי סוכה שנפלה, דחשיב ביזוי מצוה להשתמש בהן, דצריך לבנות הסוכה ולהחזיר עיטוריה, וה"נ בנר שכבה וכנ"ל, ואך כל זה דוקא בערב שבת, אבל בשבת עצמה הרי אודא לה מצותו, וכשם דכל מותר השמן לאחר דכבה הנר אינו מוקצה למצותו, דאודא לה מצותו והיינו כנ"ל

דא"י להדליקו למצותו, ה"נ בכבה בע"ש והגיע השבת ואינו דולק, מיד עם תחילת כה"ש דשבת אודא לה מצותה, דכבר לא ראוי כלל למצותו, ואף דעדיין לא נתקיימה מצותו [וכדנתבאר לעיל בזה], אבל מה זה מהני בשבת דל"ש להדליק והופקעה מצותו, ובאמת לשון השו"ע דאסור אפילו אם כבה, ויש לפרש דהיינו בע"ש, ואולי כן כוונת רבנו הגר"א ז"ל, אבל מה נעשה ובמקור הדברים בשה"ל ובאו"ז מפורש דכבה אסור עד מוצאי שבת, וכ"ה במ"א בשם או"ז, וקשה טובא דמהיכ"ת דחשיב בשבת עצמה מוקצה למצותה [וגם אם זה רק הרחקה בעלמא שלא יבואו להשתמש בו, מתמיה מאד דכ"כ הפליגו לאסור לכל השבת, דלא מצינו בנר הדולק בשבת, וכאן חוששין לכל השבת].

ט. ונראה לע"ד בדינא דהפמ"ג סי' רס"ג בא"א סקכ"ז, ומובא במ"ב סקנ"ז, במי שהדליק בעוד היום גדול ולא קבל עליו שבת, דאסור בתשמיש חול, משום דהוקצה למצותו, ונראה דגם בכבה הנר חשיב הוקצה למצותו, וביותר דהרי הוא בעצמו לא קבל עליו שבת, ויכול לחזור ולהדליק הנר לקיום מצותו, ומה גם דכבר בירך על נר זה, וממילא חשיב הוקצה למצותו גם לאחר דכבה הנר, אבל היה נראה נמי בעניי, דאסור רק בערב שבת וכש"נ, אבל עם בוא השבת בטלה הקצאתו, דכבר לא שייך כלל להדליקה מתחילת כה"ש, והר"ז כנר בשבת לאחר שכבה דבטלה הקצאת מצותו, ונראה נמי דמה דהוקצה למצותו משעת ההדלקה

ואסור בע"ש גם לאחר שכבה, הר"ז שפיר נכלל בהא דאמרו דאין לך מוקצה כו' אלא בשעה שהוא דולק, דבזמן דיכול ומחויב במצות ההדלקה בפועל, זה בגדר דבשעה שהוא דולק, וכדאמרו שם כעין שמן שבנר קאמינא, אבל שיאסור לאחר כבייתו לכל השבת, בודאי דאין זה משמעות הגמ' בשעה שהוא דולק, ואפשר דזה חשיב יותר בזיון מצוה והפקעת הקצאתו, בנר שהודלק למצותו, ולא נתקיים בו כלל מצותו, ומשתמש בזה כדרכו ורצונו, אבל נלענ"ד דרחוק מאד לחדש כגון דא, אחר דמפורש בגמ' אלא בשעה שהוא דולק, דהיינו בשעת מצותו, ובגוונא דכבה בע"ש, אין כאן שעת מצותו, וממילא אין כאן הקצאה דאיסור בכה"ש, ואין כאן שום מוקצה כלל.

ומיהו לדינא, אחרי דרבתינו המ"א והגר"א, קבעו כדינא דהשו"ע כנ"ל, דזה משום מוקצה למצותו, ומבואר דאסור משום כך גם בכבה עד מוצ"ש, א"כ לכאורה ה"ה גם בגוונא דהפמ"ג דהדליק ולא קבל שבת, אסור גם בכבה עד מוצ"ש, משום דהוקצה למצותו, ויל"ע בזה להמבואר להלן דפשטות דברי המ"א בסקכ"ז ובס"ק כ"ב משמע דרק ע"י קבלת שבת הוקצה הנר למצותו, ובג"ד דהתנה דלא מקבל לא הוקצה כלל למצותו [וכן נקט בס' תהילה לדוד וכדלהלן], ואפשר דיש לסמוך בזה עכ"פ בכבה והגיע השבת דבטלה הקצאתו וכנ"ל, ואלא דעכ"פ כאמור דבפמ"ג וכן קבע המ"ב, דה"ה ברק הודלק לשם שבת דהוקצה למצותו [וגם קצת י"ל כן במשמעות דברי

רבנו הגר"א בסי"ד וכדיבואר לפנינו], וגם יל"ע למה דמבאר המ"א הא דאסור ליגע דזה רק הרחקה דלא יבוא להסתפק, וא"כ אולי מה דאסור גם בכבה הנר בכל השבת, זה ג"כ רק הרחקה בעלמא שלא יבוא להסתפק בערב שבת בעודו מוקצה למצותו ממש, ואולי חששו רק בהך גוונא דהדליקו בטעות, ולא בסתם הדלקת נר, וכדמבאר הפמ"ג דכבה"ג דלא קבל עליו שבת לא החמירו בטלטול וכדיבואר להלן, ואולי ה"נ לא חששו בכבה הנר לאיסור הנאתו בכל השבת, ואף דסתימת דברי הפמ"ג והמ"ב, משמע יותר דגם בלא קבל עליו שבת, הו"ל ככל הוקצה במצותו לאיסור הנאה בגוף הדבר, מ"מ נראה דכיון שזה רק ענין של הרחקה שפיר י"ל דכה"ג לא החמירו כ"כ, וכבר נתבאר די"ל בדעת רבנו הגר"א, דס"ל רק כלשון השו"ע ואפי' כבה והיינו בע"ש, וגם לא הביא מקור לכל ההרחקה דנגיעה ותוספת שמן כנ"ל, באופן דנראה לענ"ד מעיקר הדין, בגוונא דהפמ"ג דהדליק בלא קבלת שבת, דבכבה חשיב הוקצה למצותו אך ורק עד השבת, ועם תחילת כניסת השבת בכה"ש בטלה הקצאתו וכדנתבאר בס"ד, וגם למעשה להמבואר בשו"ע, דאותו נר שקיבלו עליו שבת אסור לכל אפי' בכבה עד מוצ"ש וכנ"ל, י"ל דבג"ד בהדליקו בלא קבלת שבת, מותר בהנאתו בכבה מיד עם תחילת כה"ש דשבת וכמש"נ בזה, והקב"ה ינחנו בדרך אמת.

י. ולו"ד רבתינו המ"א והגר"א ז"ל, היה נראה דהך דינא דהגאונים ז"ל, בנר שהודלק לשם שבת, דאסור ליגע ולהוסיף

בו שמן, וכן אסור בכבה הנר עד מוצ"ש, דאין זה דינא דמוקצה למצותו, וכאמור דל"ש לאסור משום דהוקצה למצותו להוסיף שמן לנר, וכן ל"ש הוקצה למצותו בשבת עצמה, ואלא היה נראה לע"ד הקלושה דמשום לתא דאסור שבת היא, ונראה דג"ל גדר הדבר, דכמו דחל שבת על המדליק ע"י קיום הדלקת נר שבת, ה"נ בהך נר חל שם ותורת שבת עליה, דזה שם נר של שבת, וכיון דלהמדליק חל עליו שבת, הוי נמי נר של שבת לכו"ע, ואפשר גם דמסתעף מדין מוקצה למצותו, דתחילת דינו דהנר מתיחד למצותו, ואסור לכו"ע משום הך הקצאה, אף דאין להם שייכות בקיום המצוה, ומסתעף מזה עוד גדר הקצאה, דחשיב נר של שבת ותורת שבת ואסור שבת עלה, וכמו דע"י דשם נר שבת עלה חלה קדושת שבת להמדליק, ה"נ בהנר עצמו חל שבת לכו"ע, ואסור לכו"ע בטלטול וכן אסור להוסיף בו שמן משום מבעיר, דל"ש להדליק בהך נר דכבר תורת שבת עלה, ומשונה אסור גם לאחר שכבה דכבר חל על הנר ועל השמן שמא דשבת, ואסור עד מוצאי שבת, וזה רק לדידן דאית לן מוקצה מחמת איסור בנר, אבל לר"ש לא חשיב הוקצה למצותו אלא בשעה שהוא דולק, וה"נ בנ"ד דבתחילת השבת כבר כבה, ולדידן אף דמסתעף משום הקצאה דמצוה [ואפשר נמי דהך הקצאה זה דינא דהגאונים ז"ל], אבל זה גדר הקצאתו דחל תורת שבת על הנר, וזה כבר חל עד מוצ"ש, וזה לא שייך לר"ש דמותר השמן שבנר שדלק בשבת ג"כ מותר וכמש"נ.

יא. באו"ז הלכות יו"ט פ' המביא סי' שסא, הביא משמיה דהירושלמי, צריך לטלטלו לנר ממקום למקום מותר לטלטלו, ולהוסיף עליו שמן מותר משום שלום ביתו וכו' ע"ש, ולא נמצא בירושלמי דלפנינו, ולא נתבאר מה החידוש בטלטול הנר ולהוסיף עליו שמן ביו"ט, ולכאורה מישך שייך להא דהביא האו"ז בשם הגאונים כנ"ל, דנר של שבת אסור ליגע בו ולהוסיף עליו שמן, ואף מי שלא קבל עליו שבת, והן הן דברי הירושלמי דביו"ט מותר לטלטלו ולהוסיף עליו שמן, ויש לבאר כסברת המ"א משום גזירה דלא ישתמשו, וביו"ט התירו, ויותר היה נראה דמשום דהוקצה למצותו, או סתם כבוד המצוה, ראוי דהנר יהיה קבוע במקומו, ובאותו שמן שהדליקו בו [ואולי גם דצריך שיהא במקום ובשמן שברכו עליו, והמשך הירושלמי באו"ז שם] ואינו בירושלמי דלפנינו], המדליק צריך לברך להדליק של נר יו"ט], ואלא דנר של יו"ט התירו לטלטלו ממקום למקום, וגם משום שלום ביתו התירו להוסיף בו שמן, וי"ל דזהו הבאור בדברי הגאונים דבנר דהודלק לצורך שבת, אסור אף למי שלא קיבל עליו שבת ליגע בו ולהוסיף עליו שמן לאחר הדלקתו, והיינו שהנר ישאר במקומו ובשמו כבזמן הברכה וההדלקה, וא"צ לדברי המ"א דיש כאן גזירה שלא ישתמשו בו, ולא נזכר כלל בירושלמי להך גזירה, וי"ל גם דדברי הגאונים לא שייכי להך ירושלמי, דהגאונים לא הזכירו להך ירושלמי, והביאו בשם רב עמרם ורב האי גאון לברך להדליק נר של שבת, ולא

היה לפנייהם ^{היה} הכ' ירושלמי דלא נמצא גם לפנינו, ויש לבאר דכריהם כמש"נ בעניותנו, וד' יאר עינינו.

— ג —

הקצאת הנר לפני השבת

יב. בפמ"ג ^{היה} רס"ג שם כנ"ל בא"א סקכ"ז, במי שהדליק נר של שבת בעוד היום גדול, והתנה שלא לקבל שבת; דאפ"ה הוקצה הנר למצותו ואסור להשתמש בו תשמיש חול, ומובא במ"ב סקנ"ז ע"ש, ודברי הפמ"ג ^{היה} עפ"י מה דהביא המ"א שם להא דנר חשיב הוקצה למצותו, וממילא פשיטא ליה להפמ"ג מדעתו הרחבה, דמשעת קיום מצות חובת ההדלקה, כבר חל עליו ההקצאה למצותו, ויש כאן הלכה מיוחדת דחשיב הוקצה למצותו, אף דלא חל כלל שבת לא למדליק ולא לאחרים, ונתבאר בזה לעיל אות ט בס"ד.

ויל"ע ביסוד דברי הפמ"ג, וכן נקבע במ"ב, דחלה ההקצאה מעת הדלקתו, דמהיכ"ת דעדיין לא חל עליו שבת וכבר הוקצה למצותו, ברם נראה דזה מבואר, דהרי לעולם המצוה היא להדליק לפני שבת, אף בלי קבלת שבת, ולא דמי לשאר הקצאות דמצוה, כגון עצי סוכה ונוייה וכיו"ב, דתמן כל עיקר גדר מעשה המצוה זה בחג עצמו, דהיינו הישיבה דסוכה ולקיחת האתרוג וכיו"ב, ויש רק דין מעשה להכין ולעשות, ורק בזמן קיום המצוה חל ש"ש וחל הקצאה, אבל ההדלקה דנר שבת נתיחדה למעשה מצוה ולברך עליה, ואף דעיקרה לעונג השבת ביום השבת עצמו, מ"מ מוגדר

ומסוים מעשה המצוה דהדלקה דוקא בערב שבת, וזה מעשה רבה דמצוה לעצמה, ומבואר מאד דשפיר שייך דמעת ההדלקה כבר הוקצה רק למצותו ומתיחד לנר של שבת, ויש לבאר עוד, דכעצם זה סברת הבה"ג דקיום הדלקת נר שבת זה יחד עם קבלת שבת, דהיינו דל"ש לקבוע מעשה מצוה ובברכה במסוים למעשה מצוה דשבת ועדיין השבת לא בא, ובהכרח דעם ההדלקה צריך גם לחול עליו השבת [ויבאר עוד להלן אות כט], והרמב"ם ועוד לא ס"ל כן, והרמב"ם לטעמיה דלא הזכיר דין תוספת בשבת ועדיין במ"מ סופ"א דשבייתת עשור ובבאור הגר"א רס"א ס"ב, ולא שייך קבלת שבת עם הדלקת הנר ואכמ"ל, ועכ"פ להראשונים דלא ס"ל כהבה"ג, י"ל דצריך מיהא שיתיחד כבר בעת ההדלקה וברכתה לנר של שבת, וזה המהות דנר שבת, דכבר שייכת בעצמותה לנר שבת, וזה דין ההקצאה דמצוה, וכאן לא דמי לשאר הקצאות דמצוה וכמש"נ בס"ד.

יג. בפמ"ג שם, מבואר דבכה"ג דהדליק והתנה דלא מקבל שבת, דאסור רק להשתמש בו תשמיש של חול כדין הוקצה למצותו, וכן הו"ד במ"ב שם, וכאן לא אסרו גם ליגע, דזה שהחמירו רק בקבל עליו שבת ואפי' בטעות, וכדמבאר במ"א שם דהאו"ז לטעמיה דמהני קבלה בטעות, ונראה דמשום דבלא"ה לא חשיב נמי דהודלק לכבוד שבת כיון דהדליק בטעות, ואלא דכיון דחשיב ע"י כך קבלת שבת, פשיטא דחשיב נר של שבת דהוקצה למצותו, ובזה החמירו גם ליגע ולטלטל,

ומשא"כ בהתנה דלא מקבל עליו, וכמפורש במ"א שם סקנ"ב דע"י תנאי מותר לטלטל, ועיין עוד במ"א סקכ"ג שם, ואף דלהמבואר במ"א סקכ"ז שם, דאסור ליגע דגזרינן דשמא ישתמש בו, והיה שייך לגזור גם בכה"ג דלא קבל עליו שבת ושייך נמי לטעות, מ"מ משמע דזה חומרא דהחמירו רק בכה"ג דקבלה בטעות של המדליק והבו דלא לוסיף עלה, וצ"ע בזה, ועכ"פ הדברים ברורים בדברי הפמ"ג והמ"ב, דכה"ג בהדליק בתנאי דאין אסור בטלטול, דאין כאן הפקעת מצותו, ופשוט דלטלטל להוציאו לחוץ אין לך הפקעת מצותו יותר מזה, ומסתמא דאסור גם להעבירו משימוש עיקרי כמו בנר שעל השולחן דזו עיקר מצותו, ולהניחו במקום אחר שאינו שימוש כ"כ, ואף דמדליק נר אחר על השולחן, מ"מ אין להפקיע הנר הראשון מעיקר מצותו, ומסתברא דיכול להוציאו בערב שבת לחוץ ע"מ לסדר שולחנו וכיו"ב ולהחזיר הנר למקומו, ואף דאולי י"ל דבכלל ההקצאה דלא יניחו אפי' לשעה בגוונא דמופקע ממצותו, מ"מ פשוט דכיון דלא נאסר בטלטול בעלמא, לזה אף במוציאו מבעו"י לפי שעה לחוץ משימוש, כיון דאדרבה דזה לצורך שימוש השבת, אין זה אלא כטלטול בעלמא, ואין כאן שום הפקעת הקצאתו.

ובעיקר דברי הפמ"ג סקכ"ב שם, דבהתנה בפירוש קיל טפי ומותר ליגע בו, ומשמע דנקט דהקילו כאן באיסור נגיעה אף דבהוקצה למצותו החמירו בנגיעה, וכדמבאר בסקכ"ז שם, ובפשוטו היה נראה דכיון דמדיון מוקצה

למצותו אחינן עלה, א"כ בנ"ד דרוצה לטלטלו ממקום שאין משתמשין בו למקום שמשתמשין, וכמבואר במ"א ובאור הגר"א ובמ"ב סקמ"ח, ממילא פשוט דמותר ואדרבה מדיון מוקצה למצותו מחויב לטלטלו, שיהא דלוק במקום שימוש, ורק בקבל עליו שבת א"י לטלטל, אבל מחמת הקצאתו, אדרבה זה הקצאתו למצותו, וכ"ש הוא מהא דמבאר במ"א שם, דיכול להדליק ג"ח מנר דשבת דשניהם של מצוה הם, ואפי' לטעם השני במ"א שם, דאולי חושש גם לנר של מצוה, מ"מ הרי זה כל הקצאתו לקיום מצותו, וא"כ בודאי דיכול לטלטלו לעיקר קיום מצותו כנכון, ורק אם כבר קבל שבת א"א לו לטלטל [והיינו דקבל ע"י הברכה, אבל אם מקבל רק ע"י ההדלקה, י"ל דאדרבה שם גמר הדלקתו למצוה], ולדינא כיון דכלא"ה הביא במ"ב שם לדברי הרה"ח דלצורך מצוה מותר לטלטלו, נראה דפשיטא בכה"ג וכמש"נ.

יד. וכיסוד דברי הפמ"ג, בהדליק נר לשבת, דנעשה מוקצה למצותו אף במתנה דלא קבל שבת, בפשוטו דברי המ"א בסקכ"ב, לא משמע דיש כאן קולא מיוחדת להתיר טלטול, כדאסברה לן הפמ"ג כנ"ל, ולשון המ"א משמע דבהתנה דלא מקבל שבת, אין כאן שום הקצאה, דלפני השבת לא שייך דהוקצה למצותו, וכן דבריו בס"ק כ"ז מתפרש יותר כפשוטו, דרק ע"י קבלת שבת הוי נר של שבת, ורק משום כך הוי מוקצה למצותו, לאיסור תשיש של חול וטלטול, אבל בלא קבלת שבת לא שייך כלל הוקצה

למצוה [וראיתי בס' תהלה לדוד דמשיג בתוקף על הפמ"ג, מהא דמפורש בדברי המ"א דהאוי"ז לטעמיה דחשיב קבלת שבת [וכבר נתבאר דצ"ל דהיינו משום דכיון דהדליק בטעות, אם לא היה חל עליו שבת, לא חשיב נמי הדלקה לצורך שבת], וגם דהפמ"ג סותר את עצמו, ובמחכת"ה זללה"ה לא עיין כ"כ בדברי הפמ"ג דמבואר היטב יסוד שיטתו זיע"א וכמש"נ בס"ד, ומ"מ נכון דפשטות דברי המ"א משמע יותר דרק ע"י קבלת שבת הוקצה למצותו וכמש"נ בענייתנו, ויסוד הסברא דהפמ"ג דהוקצה למצותו לפני השבת נתבאר היטב בס"ד], ואמנם כבר יצאה ההוראה עפ"י הפמ"ג והחזיק בזה המ"ב, דהוי מוקצה למצותו ע"י הדלקתו לשבת, אף בלא חל עליו שבת, ואסור רק בתשמיש של חול כיסוד דין הוקצה למצותו, ולא אסור בטלטול דלא מפקיע להקצאת המצוה, ובכה"ג לא מצאנו ההרחקה שהרחיקו הגאונים בקבל עליו שבת, וגם נתבאר היטב דשפיר שייך כאן הקצאת המצוה גם לפני שבת, משום דמצות הדלקת הנר מתיחדת למצוה בערב שבת, ולא דמי לעצי ונויי סוכה וכיו"ב, דלא הוקצו קודם זמן המצוה, דנר שבת שאני וכדנתבאר בסיעתא דשמיא.

ולע"ד דכן דעת רבנו הגר"א בבאורו בשו"ע ס"ד שם ד"ה וי"א שאותו, דהוקצה למצותו אע"ג שלא הוקצה לאיסורו וכמ"ש מה. ועמ"א ול"נ וכו' עכ"ל רבנו הגר"א, ולע"ד דעיקר דברי הגר"א ז"ל, דהך נר שהודלק לשם שבת הוקצה למצותו אף שלא

הוקצה לאיסורו, ומשמע דבזה דהודלק לשם שבת הוקצה למצותו [וכדנתבאר לעיל דאז מעשה מצותו ומברכין עליו], ואח"כ מציין גם להמ"א שם [ואין זה מוכרע, די"ל דכוונת הגר"א לדברי המ"א, דמשום כך חשיב הוקצה למצותו, דכבר חל שבת עליו, אבל לע"ד דלשון רבנו הגר"א מבואר, דזה לבד כל יסוד הדבר דאיסור הנאה דהך נר, משום דהוקצה למצותו אע"ג דלא הוקצה לאיסורו], ורבנו הגר"א לא הביא שום מקור לאיסור נגיעה וטלטול ולהוסיף שמן, וכבר נתבאר דנראה דלא חש לבאר מה דזה הרחקה בעלמא, באופן דעיקר ההלכה דחשיב הוקצה למצותו, לאיסור אכילתו והנאתו, וזה כפסק הפמ"ג והמ"ב וכש"נ.

טו. והנראה לע"ד בדעת הרמב"ם, דבפשוטו אם זה תחילת הדין דהוקצה למצותו דנר של שבת, דההקצאה חלה מתחילת הדלקתו, והרמב"ם לא ס"ל כהבה"ג, דבהדלקת הנר חל עליו שבת, וא"כ הו"ל להרמב"ם לבאר יסוד הדין דהוקצה למצותו דנתפרש בגמ', דהלכתא רבתא לשבתא היא גם לדין, דחל איסור ההקצאה למצותו לפני השבת, ואלא בפשטות מוכרח בדעת הרמב"ם, דלא הוי מוקצה למצותו אלא מתחילת בה"ש דשבת, והיינו בפשוטו דהוי ככל הקצאה דשאר מצוות, דמצינו רק דחל בהזמן של המצוה, והמצוה היא של שבת, ולזה זמנה מתחילת בה"ש דשבת, וא"כ לדין בלא"ה אסור משום מוקצה מחמת איסור, ומבואר דלא הו"ל

להרמב"ם לבאר הא דהוקצה למצותו,
דכבר ביאר דהוי מוקצה מחמת איסור, אף
לאחר שכבה הנר.

- 7 -

במהות המצוה דהדלקת נר שבת

טז. והנראה לבאר עוד עפ"י לשון הרמב"ם פ"ה ה"א, ואחד אנשים ואחד נשים חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת כו' ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת עכ"ל, וכן לשונו שם בהלכה י', וחובה עליו לישיב לאור הנר עכ"ל, ומבואר דאף דיש מעשה מצוה והדלקה, וברמב"ם שם דחייב לברך קודם הדלקה כו' כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים עכ"ל, וגם דעת הרמב"ם דלא חל עליו שבת עם ההדלקה וכנ"ל, אבל כל גדר מהות המצוה, להיות נר דלוק בשבת וחובה לישיב לאור הנר, ובכית הלוי ח"א סי"א מבאר דמצות ההדלקה הוא משום כבוד שבת, וע"ש מה שהעיר בזה בדברי התו' שבת כה: ד"ה חובה ע"ש, ואולם ברמב"ם מפורש כנ"ל, דמצות הדלקת הנר זה משום עונג שבת, וכן לשון ר"ת בתו' שם, דהדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת, ובחדושים ע"ש מרן רבנו הגרי"ז הלוי זללה"ה אנהיר לן, בדברי הרמב"ם מבואר דבחיוב הדלקה יש ב' דינים, חדא משום עונג שבת וגם משום כבוד שבת ע"ש, אכן נראה מבואר בדברי הרמב"ם, דהמצוה המסוימת דהדלקת הנר, וכן מטבע הברכה להדליק נר של שבת, וכלשון הרמב"ם שזה כדרך כל הדברים שחייב מד"ס וכנ"ל, יסוד המצוה דנקבע

עליה ברכה זה משום עונג שבת וכמפורש ברמב"ם שם, ואך נקבע ונתיחד בזה מצוה מסוימת דהדלקת הנר, ובפרק ל' מבאר הרמב"ם דין כבוד השבת, ובכלל זה לתקן ביתו מבעו"י ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך וכו', ובהך דינא דכבוד השבת לא נתיחד הדלקת הנר במצוה בפ"ע, וזה כמו שולחן ערוך ומטה מוצעת וכו', ואין כאן שום מסוים בהדלקת הנר, ואין זה קובעת ברכה בפ"ע, ובהלכה ז' שם מתחיל הרמב"ם לבאר דין עונג, ולא הזכיר שיהיה נר דלוק, וזה גם בכלל עונג שבת, משום דכבר נתבאר בדברי הרמב"ם בפ"ה, דנתיחדה למצוה מסוימת בפ"ע עם מטבע ברכה על ההדלקה, ואין זה כשאר הדברים דבכלל עונג שבת.

יז. והרמב"ם בפ"ה שבת שם, לא הביא להא דאמרו בגמ' כג: ובלכד שלא יקדים, והגרי"פ בעין משפט שם, מציין להרמב"ם פ"ד ה' חנוכה ה"ה, והיינו דהרמב"ם מפרש הגמ' דלא יקדים ולא יאחר בנר חנוכה, וכן מבואר בכה"ג דמביא זה בהלכות חנוכה, ועיין גם בפרי יצחק ח"א סי' ו' ע"ש, ומבואר לפ"ז יותר הא דלא יאחר, דלכאו' בשבת פשיטא דלא יאחר, ומ"מ להרמב"ם דמברך על ההדלקה, צריך לבאר מאימתי מדליק ומברך, דבודאי צריך לקבוע זמן בזה, ומה דמבאר בהלכה ג, המדליק צריך להדליק מבעו"י קודם שקיעת החמה כו' ולומר כו' קודם שתחשך הדליקו את הנר ע"ש, בפשוטו המכוון רק לא לאחר עד השקיעה, וזה נתבאר יותר בהלכה י"ט שם, התחיל לתקוע תקיעה שלישית כו'

והדליקו את הנרות, ובה"כ שם, והשלישית קרוב לשקיעת החמה ע"ש, וזה הזמן הרגיל דמדליקין בברכה, ועכ"פ להרמב"ם אין בנר שבת הא דלא יקדים, וי"ל עוד דכיון דגדר המצוה להרמב"ם שיהא הנר דלוק בשבת, ל"ש כ"כ הא דלא יקדים, דסו"ס זה דלוק בשבת, וכ"ה בבית הלוי שם דמשום עונג שבת ל"ש הא דלא יקדים ע"ש, ולהרמב"ם כדנתבאר המצוה המיוחדת דהדלקה זה רק משום עונג וכש"נ.

והנראה עוד דבתו' בשם ר"ת שם, דבהיה הנר דלוק מבעו"י צריך לכבות ולהדליק, ור"ת למד זה מהא דבלבד שלא יקדים, וממילא מבואר להרמב"ם דלא הביא להא דלא יקדים, וגם מבאר גדר המצוה דחייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת, לא מצינו כ"כ מקור דחייב לכבות ולהדליק, וכ"ה בהגהות רבנו הגרע"א בשו"ע רסג ס"ד, דהוכחת התו' מדתניא שלא יקדים, דהמצוה אינה רק שיהיה לו בשבת נר דלוק, אלא דמצות ההדלקה עצמו לצורך שבת, ועיין בדה"ח ובבה"ל שם, ולזה נראה יותר בדעת הרמב"ם כתחילת דברי ר"ת שם, דאם היה דלוק מבעו"י אינו מחויב לכבות ולהדליק, ומ"מ במדליק צריך לברך, ומדמי לה לכסוי הדם עי"ש, וכן בס' הישר בתשובה תחילת דברי ר"ת בעצמו, דאם היה דלוק א"צ לכבות ולדלוק, ושוב מוסיף דנהגו הנשים לכבות ולהדליק ואם כו' בני נביאות הן ע"ש, וא"כ שפיר י"ל כן בדעת הרמב"ם, בהיה נר דלוק מבעו"י, דאין חיוב לכבות ולהדליק.

ונראה יותר בדעת הרמב"ם, דאם היה נר דלוק מבעו"י, יש כאן קיום המצוה ממש, ולא שייך לכסוי הדם בכסהו הרוח, דתמן אין לו שום קיום מצוה כלל, אבל בהדלקת נר דהנר דלוק בשבת ויושב לאורו, שפיר יש כאן קיום המצוה, והאומנם די"ל דאה"נ, דיש כאן קיום גמור של עונג שבת, ע"י שהנר דלוק ויושב לאורו, אבל אין לו כלל המצוה המסוימת של מעשה הדלקת הנר, ונראה דזו סברת ר"ת דיש כאן חיוב מסוים לעצמו של הדלקת הנר, ומה"ט מחויב נמי לכבות בדלוק מבעו"י ולהדליק, וכמובא להלכה בטור וברמ"א, ובדלוק מבעו"י יש לו רק קיום-של עונג שבת, אבל לא קיים כלל בלמצות ההדלקה, אכן בדעת הרמב"ם נראה לע"ד, דכיון דיסוד ומהות המצוה שיהא הנר דלוק וישב לפני הנר, א"כ שייך רק דחסר לו בהמעשה דמצות ההדלקה, כיון דדלוק כבר מבעו"י, אבל אין מופקע כלל מקיום המצוה ע"י שהנר דלוק בשבת, דיש כאן כל הקיום של המצוה, וממילא מבואר דאין לו חיוב לכבות ולהדליק, דלא חסר כלל בקיום המצוה וכדנתבאר בס"ד.

— ה —

בגדר מצות הדלקת הנר וברכתה

יח. ואדונינו המ"א סי' רס"ג סק"א, הביא בשם מהר"ש, דיכולים להדליק מבעו"י בלא ברכה ובלא קבלת שבת, ואח"כ בחשיכה לברך, והמ"א כ' דתמוה הוא דל"ש ברכה בדלוקה ועומדת ע"ש, ובפשוטו הכוונה להדליק לשם נר

של שבת, ורק בלי ברכה וקבלת שבת [ובמחה"ש הבין דר"ל דאין זה נר של שבת, וצריך לכבות ולהדליק לשם שבת ע"ש, אבל משמעות לשון המ"א דרק ל"ש ברכה בדלוקה, ולא דאין כאן קיום מצות הדלקה], והמ"א מתמיה דל"ש ברכה בכה"ג, ומסיק דבדיעבד בשכחה ולא בירכה, יכולים לסמוך אמהר"ש לברך אח"כ ע"ש, ויל"ע דהרי מבואר ברמב"ם ברכות פ"א ה"ה, העושה מצוה ולא בירך, אם מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשיה ע"ש, ובהלכה ג' ברמב"ם שם, וכן כל המצוות שהן מד"ס כו' והדלקת נר שבת, והמשך דבריו בהלכה ה' כנ"ל מתפרש גם על נר של שבת, דהיינו בפשוטו בעוד הנר דלוק, וכ"ש לסברת הגהות אשר"י ריש חולין, ומבואר באורן באו"ז הלכות ק"ש אות כ"ה עפ"י הירושלמי, בשכח ולא בירך קודם השחיטה מברך אחריה, והש"ך יו"ד סי"ט מכריע כדעת הרמב"ם, ובמ"א סי' תל"ב סק"ב מציין לדברי הש"ך בזה, ועכ"פ בנ"ד גם להרמב"ם בפשוטו יכול לברך בעוד הנר דלוק, ואף דלשון הרמב"ם ברכות שם, כיצד הרי שנתעטף בציצית או שלבש תפילין או שישב בסוכה, ולא בירך תחילה חוזר ומברך כו' ע"ש, וכל זה במצוות הנמשכות בקיומם בגופו ממש, מ"מ מבואר בהמשך דברי הרמב"ם ה"ו, אבל אם שחט כו' אם כסה הדם כו', והיינו שנגמר ממש מעשה המצוה, ומשא"כ בנר שבת דהמצוה נמשכת, וצ"ע דרבנו המ"א לא נחת לבאר כאן ביסוד הדבר בשיטות הרמב"ם והאו"ז כנ"ל.

והנראה די"ל דבמצות הדלקת נר שבת, אף דיסוד מצותו שיהא דלוק בשבת, וכדנתבאר בדברי הרמב"ם והתו' דזה משום עונג שבת, אבל מ"מ הרי לא תקנו לברך על כבוד שבת ועל עונג שבת, ואלא יש כאן מצוה מסוימת דהדלקת הנר ומטבע ברכה דהדלקה וכש"נ לעיל בס"ד, וזה מתקיים ונגמר קיומו ע"י מעשה הדלקה, וי"ל דתו ל"ש לברך לסברת הרמב"ם, וגם לא דמי למה דמבאר הרמב"ם דמברך בהמשך עשייתה כמו תפילין וציצית, דתמן כל רגע ורגע יש מצוה לעצמה, וחסר רק התחדשות המעשה, וכן במצות מזוזה יש כל שעה קיום המצוה, אבל בהדלקת הנר ל"ש דכל רגע ורגע מקיים מצוה, דנראה סברת הרמב"ם במברך על המשך עשיית המצוה, דיש כאן קיום דברכה דעובר לעשייתן, כיון דקיום המצוה נמשכת, וזה ל"ש בהדלקת נר שבת וכנ"ל, וזו סברת המ"א דל"ש לברך בדלוקה ועומדת, ואכן י"ל דמ"מ הרי אין ההדלקה גרידא עיקר המצוה, דכל מהות המצוה שיהא דלוק בשבת, וא"כ שפיר י"ל דאף דנגמר מעשה המצוה דההדלקה, מ"מ הרי אם יכבה הנר לפני השבת נחבטלה כל המצוה, ולזה שפיר שייך לברך בליל שבת, דאז עיקר קיום המצוה, ואפשר דאדרבה עם כניסת השבת יש כאן התחדשות דיסוד מהות המצוה, וזה סברת מהר"ש לברך משחשיכה, ועכ"פ יכול לברך גם לפני השבת, דאכתי חשיב קודם קיום המצוה וכש"נ, ובוהא אולי זכינו לעמוד בסוד קדושים, דעיקר סברת המ"א דהברכה רק

על מעשה ההדלקה ול"ש לברך בדלוקה, ואלא דבדיעבד יש לסמוך אמהר"ש, דהיינו דאכתי חשיב דקיום המצוה נעשית ונמשכת בשבת עצמה וכש"נ.

ובבה"ל שם ס"ה ד"ה כשידליק בשם א"ר, דיש לסמוך אמהר"ש כל זמן שעת היתר להדליק, וכ"ה בפמ"ג דבשבת עצמה ל"ש לברך להדליק, ופשוט דלסברת האו"ז דיכול לברך גם לאחר השחיטה, דה"ה בנכנס ליל שבת, יכול לברך על השחיטה, ואף דל"ש בשבת על השחיטה, מ"מ פשוט דמברך על מצות השחיטה דקיים, ונראה דה"נ לסברת הרמב"ם, דמברך אח"כ בהמשך המצוה, וכגון במצות מזוזה, דאם לא בירך בשעת קביעת המזוזה, נראה לע"ד דמברך לקבוע מזוזה בהמשך הקיום אף בשבת, דזה מטבע הברכה גם בקיום המשך המצוה, ואף דמשום אריא רביע דשבת ל"ש לקבוע, מ"מ אין זה מפקיע מטבע הברכה, וסברת הא"ר והפמ"ג זה רק בנ"ד בהדלקת נר שבת, דכל גדר המצוה דנקבע עליה ברכה, זה מעשה ההדלקה דערכ שבת בדוקא, ולזה ל"ש הברכה בשבת, וסברת המ"א דבדיעבד יש לסמוך אמהר"ש לברך אח"כ בליל שבת, היינו דזה מהות המצוה קיום עונג שבת ע"י אור הנר, והרי להרמב"ם כנ"ל מברך גם בהמשך אף דאין בו התחדשות מעשה, ושייך שפיר מטבע הברכה להדליק, כיון דעכשיו עיקר קיום המצוה מכת ההדלקה, וגם דאולי בדוקא בכניסת השבת יכול לברך דזה עיקר קיום המצוה [וכעין דברי המ"א ס"י תל"ב לענין ביעור חמץ בלא

בירך בבדיקה, אלא דתמן פשוט יותר דיש כאן מעשה ביעור וזה מטבע הברכה, וכאן אין מעשה מחודש, ודעת הרמב"ם אישות פ"ג, דאם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה עכ"ל, ומבואר דגם בשעת החופה אינו חוזר ומברך, ובתשב"ץ ח"ב סי' ע"ד השיג על הרמב"ם, ממש"כ הוא עצמו דמברך על המשך עשייתה, וה"נ מעשה החופה ע"ש, ונראה סברת הרמב"ם דאחר הקידושין אין מעשה חפצא דמצוה לפנינו דיחשב המשך קיום המצוה, וגם בעת הנישואין, הברכה למצות הקידושין כבר עברה, ויש כאן מעשה חדש במטבע ברכה [לעצמה], וזה הכרעת רבנו המ"א, דבדיעבד יכול לסמוך אמהר"ש, והיינו לברך משחשיכה וכש"נ.

יט. ויש להתבונן להמבואר בעניותנו בסברת הרמב"ם, דחשיב קיום גמור דמצות נר שבת בדלוק מבעוד יום, דלכאורה ל"ש עכ"פ לברך על מה דכבר דלוק מבעו"י [וזה סברת רבנו משולם דמה"ט לא מברך כלל כמבואר בס' הישר], ולא דמי להמבואר במ"א דבדיעבד יש לסמוך אמהר"ש לברך אח"כ וכנ"ל, דבפשוטו היינו רק בקיימו מעשה מצות הדלקה, אלא שלא ברכו בשעת עשייתה, אבל כאן ל"ה מעשה מצוה כלל לברך, אכן י"ל דאדרבה בסתם דלוק מבעו"י, ועכשיו מיחדו למצוה, שייך יותר לברך, דיש כאן התחדשות דקיום המצוה דע"ז מברך, דהרי מבואר ברמב"ם דמברך על המצוה בהמשך עשייתה, וכדנתבאר דיש כאן קיום גמור דברכה דעובר לעשייתו, על המשך

קיום המצוה, דלאחר המצוה להרמב"ם ל"ש לברך כלל, וכל ברכה זה רק בעובר לעשייתו, וה"נ י"ל בסתם נר דלוק מבעו"י, דבשעה דמיחדו למצות נר שבת, דשפיר יכול לברך על המצוה בגדר עובר לעשייתו, דאין נראה כלל דלהרמב"ם ל"ש לברך במצוה דלא היה התחלת מעשה, דא"כ מגלן דמברכין בהמשך העשיה, ואלא דכל דלא בירך בתחילת העשיה, מברך על המשך עשייתה בגדר עובר לעשייתו, וידוע סברת רבנו הגרע"א ז"ל בתשובה סי' ט', דמי שנכנס לדור בבית שיש שם מזוזה מכבר, דמחויב לברך על המזוזה [וע"ש בסו"ד ואכ"מ], וא"כ ה"ה בג"ד שפיר יכול לברך על המשך המעשה בתחילת קיום המצוה.

ויל"ע אם נאמר דבכה"ג א"י לברך, משום דקיום המצוה נעשית מאליה [וכעין דמבואר בשו"ת הגרע"א שם בשם ס' ברכ"י], האם ראוי לכבות ולהדליק, בכדי לקיים מצות ההדלקה בברכה, וכעין הא דאלם לא יתרום, משום חסרון הברכה, ואף דבודאי לא דמי, דשם החסרון דעושה המצוה בחיוב ברכה, והוא אינו יכול לברך [ודעת מהרי"ל דיסקין זיע"א דאלם תורם בשל עצמו, דאינו מחויב לבטל מצוה ידיה משום חסרון ברכה, ועיין בזה במעדני ארץ תרומות], אבל כאן לא מתחייב בברכה, מ"מ אולי יש ללמוד מכאן מעלת הברכה למצוה ואכמ"ל, ודא מסתמא פשוט במכבה ומדליק ומברך, אף אם אינו מחויב בזה, אין זה כגורם ברכה שאינה צריכה, דודאי דיכול לכבות כדי לקיים

יותר מעשה המצוה, אבל עכ"פ נראה בדעת הרמב"ם דאין כאן חסרון במסוים במצות הדלקת נר שבת [וזה ענין כללי להדר כדי לקיים המעשה ולברך], דיש לו גם קיום מצות הדלקת הנר, ע"י שהנר דלוק בשבת ויושב לאורו.

ואני נבון דיתכן דבהיה נר דלוק במקום דאין משתמש בו בשבת, ומכניסו למקום שהוא אוכל ומשתמש, דחשיב מעשה קיום המצוה, וא"צ דוקא לכבות ולהדליק, ואפשר דמברך נמי להדליק, דאין המכוון בדוקא מעשה הדלקה אלא מעשה עריכת הנר לכבוד שבת, וביותר י"ל כן בנר של יו"ט, בהיה לו רק נר דלוק מבעו"י, ורוצה בלילה לקיים מצות הדלקה וברכה, ואין יכול לכבות ביו"ט, דיכול גם להביא את הנר למקום השימוש ולברך, וגם בהיה שם קודם יכול להוציאו למקום שאין צורך בו, ושוב להכניסו ולהניחו במקום שצריך לכבוד יו"ט, ואולי אף לברך עליו וצ"ע בזה, וגם י"ל בזה, דלא גרע מברכה בשעה דממשמש בתפילין, כמבואר במנחות לו., היה משכים כו' מניחן וכשיגיע זמן ממשמש בהן ומברך, ובפירש"י ד"ה ממשמע, דהוי כאילו מניחן ע"ש ואכמ"ל בזה, ולשון ר"ת משמע יותר דקפיד במסוים על מעשה ההדלקה דייקא, והטור והרמ"א הביאו לדינא כר"ת ז"ל, ומ"מ צ"ע בזה, ובדעת הרמב"ם משמע יותר כדארמון, ואלא דלהרמב"ם י"ל דא"צ לזה וכש"נ, וד' יאר עינינו.

ועכ"פ מבואר לפ"ז בדעת הרמב"ם כנ"ל, דלא הוקצה למצותו כי אם בשבת עצמה, דזה הזמן של קיום

המצוה וכש"נ, והא דנתבאר בס"ד כמה נ"מ לדידן בהא דנר של שבת חשיב נמי הוקצה למצותו, בזה יותר פשוט דאין דרך הרמב"ם לבאר בכגון דא [ואפשר דהפמ"ג והמ"ב נקטי נמי בהא דהנר הוקצה למצותו משעת ההדלקה, דאין דרך הרמב"ם לבאר בכגון דא הואיל דלא נתפרש בגמ', אבל בגוף הדבר אף דכל זמן ומהות המצוה מה שדלוק בשבת, מ"מ הואיל ונתיחדה מצוה מסוימת להדלקת הנר לפני השבת וכמטבע הברכה וכנ"ל, ממילא חל בה ההקצאה, דזה סגי לדין וגדר ההקצאה וכמש"נ בס"ד], אבל אכתי צ"ע בהא דנקט הרמב"ם לגוונא דנטף מן הנר, דהיה שייך לבאר דחשיב הוקצה למצותו בשעה שהוא דולק כדנתפרש בגמ', דנ"מ רבתא לנר דהודלק כליל יו"ט עצמה וכדנחבאר.

כ. והנראה עוד בדעת הרמב"ם, דלא נרמז כלל בחבורו ובפיה"מ הא דהוקצה למצותו בנר שבת, דאולי י"ל עפ"י גי' הר"ח בגמ' שבת מה. שם, אין מוקצה לר"ש אלא מידי דאיתקצאי לאיסורא, כגון שמן שבנר בשעה שדולק, או כגון עטורי סוכה וכיו"ב הואיל והוקצו למצוה ע"ש, ומבואר גי' ר"ח דנר חשיב מוקצה דאיסור, ואלא דר"ש ס"ל נמי הוקצה למצותו בעטורי סוכה, וי"ל דזה מה דשאלו בגמ' דר"ש ס"ל נמי להוקצה למצותו, וכן לשון ר"ח בשלהי מכילתין קנז דהלכה כר"י במוקצה מתמת איסורו, ואשכחן ר' יוחנן דאמר דר"ש מודה בזה, והביא שם ללשון הגמ', אין מוקצה לר"ש אלא כעין שמן שבנר בשעה שדולק, הואיל

והוקצה לאיסורו והוקצה למצותו ע"ש, ולא נתפרשו דבריו ז"ל שם [ואולי דמפרש דבשעה שדולק הו"ל מוקצה חמור דאיסור ודמצוה ואיתקצאי לכל השבת], ומ"מ משמע דבעיקר חשיב נר הקצאה דאיסור וצ"ע, ולשון ר"ח מה. בהמשך הדברים משמע יותר דקאי בטלטול הנר, ואולי זה כמסקנת הגמ' דחשיב בסיס לדבר האסור וצ"ע, ולפ"ז אין לנו בגמ' דיש כאן ממש הוקצה למצותו, ועכ"פ לא מצינו דגם שמן הנוטף מן הנר אסור משום דהוקצה למצותו, די"ל דבהך שמן הנוטף כבר בטלה מצותה דחשיב ככבתה, וזה דלא כשיטת התו' ושאר הראשונים ז"ל בזה, דשמן הנוטף בעת ההדלקה בזה אמרו דהוקצה למצותו, ולפ"ז מבואר הא דהרמב"ם לא הביא להא דהוקצה למצותו, בשמן הנוטף מן הנר בשעה שהוא דולק, דבאמת לא מצינו דיחשב מוקצה למצותו, ויל"ע בזה.

- 1 -

הדלקת הנר דיו"ט

כא. והנראה לע"ד עוד בדעת הרמב"ם, דבהלכות שבת פ"ה מבאר הרמב"ם, דהדלקת נר בשבת חובה, וחייב לברך קודם הדלקה כו' להדליק נר של שבת, כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים עכ"ל, ובפכ"ט מבאר הרמב"ם דין קידוש דשבת וקדוש על היין, ובהלכה יח"כא, מבאר הרמב"ם דין קדוש לילי ימים טובים וקדוש על היין, ובהלכות יו"ט פ"ו הט"ז, כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה,

כך כל ימים טובים וכו', וכבר ביארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת, וכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערבי יו"ט כו' כערב שבת שדבר זה בכלל הכבוד עכ"ל, ומש"כ דכבר בארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת, מתפרש יותר בפשוטו במה שמבאר הרמב"ם בהלכות שבת פרק ל', שנים מדברי סופרים כו' ושנתפרשו ע"י הנביאים כבוד ועונג כו', והרמב"ם מבאר שם איזהו כבוד כו' ואיזהו עונג כו', וזה שמבאר הרמב"ם בהלכות יו"ט דרך כל ימים טובים, ודין חובה הדלקת נר בשבת ובברכה, מבאר הרמב"ם בפ"ע בפ"ה שם כנ"ל, ומבאר שם גם שזה בכלל עונג שבת, אבל זה הלכה מיוחדת דחובת מצות הדלקה וברכה, ולא נראה שזה בכלל דברי הרמב"ם בהלכות יו"ט במה שכתב דכבר בארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת, דנראה דהמכוון במה דמבאר הרמב"ם בפרק ל' דיני הכיבוד והעינוג וכנ"ל, ותמן נזכר דיהא נר דלוק ושולחן ערוך לאכול וכל צרכי שבת ע"ש, אבל לא נכלל בדברי הרמב"ם במש"כ כמו שבארנו בהלכות שבת, חובת הדלקת נר ובברכה דנתבאר בפ"ה שם.

ובהגהות מימונית בפ"ה שבת, הביא דכן ביו"ט נהגו להדליק נר, וכן איתמר בירושלמי פ' המביא כו' המדליק נר ביו"ט צריך לברך כו' להדליק נר של יו"ט, וע"ש עוד משמיה דהירושלמי ברכות, וכ"ה בראבי"ה ריש הלכות יו"ט ובאו"ז ובהגהות אשר"י ביצה לב: עפ"י הירושלמי, וכן מצוין בבאור הגר"א בסי' רס"ג, ובתלמודא דידן לא

נזכר ברכה דמצות הדלקת נר, וגם אין זה בירושלמי דלפנינו, ואדרבה נראה מבואר מאד, דאחרי דיש מטבע ברכה דשל יו"ט, הו"ל להרמב"ם לבאר זה בהלכות יו"ט, וכדנקבע להלכה מיוחדת בירושלמי מטבע הברכה של יו"ט, ונראה דמקור דברי הרמב"ם בה' שבת דמברכין על מצות הדלקת נר בשבת, זה מדברי הגאונים ז"ל, וכמבואר בתו' וברא"ש שבת כה. וכן בר"ת בס' הישר דהביאו לסדר רב עמרם גאון דמברכין בהדלקת נר, וכן בתשובת הגאונים בשם רב האי, ורב האי בתשובה כתב דמברכין דקיי"ל בודאי דדבריהם בעי ברכה, ומבואר דלא הו"ל גמי הגירסא בירושלמי, וכל זה רק בנר שבת, וכן לשון הרמב"ם ברבות פיי"א ה"ג, כל המצוות כו' שהיא חובה מדבריהם והדלקת נר בשבת והדלקת נר חנוכה וכו', וכן לשונו בהלכה י"ב שם, וכן הוא מדרך להדליק נר של שבת וכו', ולא נקט הדלקת נר בשבת ויו"ט [וכן לשון הרמב"ם בסוף הלכות שביתת עשור, יש מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יוה"כ כו', ואם חל יוה"כ להיות בשבת חייבין הכל להדליק בכ"מ, שהדלקת נר בשבת חובה עכ"ל, ומבואר שאין בזה שייכות ליו"ט, ואף דהרמב"ם בהלכות יו"ט לא כלל ר"ה ויוה"כ לשמחה, אבל בפכ"ט שבת לענין קידוש גם ר"ה ויוה"כ בכלל שבתות ד', וכן בהלכות חנוכה פ"ג ה"ו הוצרך לבאר דאין הלל בר"ה ויוה"כ דהן לא ימי שמחה יתירה, ובה' אבל פ"י ה"ג דר"ה ויוה"כ דינם כדין הרגלים ע"ש, ועמש"כ להלן בזה, וצ"ע דהרמב"ם לא באר כלל בגדר

דין כבוד דר"ה ויוה"כ, ועיין בבאור הגר"א תקכ"ט ס"א ד"ה וצריך וד"ה שזהו, דביוה"כ נאמר כבוד ולא עונג].

ואשר מכל זה נראה דעת הרמב"ם, דאה"נ דאין ביו"ט ההלכה דמצוה וחובה דהדלקת הנר וברכתה, וגדר הדברים י"ל דבשבת זה מיוחד ומסוים, דל"ש להדליק בשבת עצמה ומוכרח להדליק מבעו"י, ונאמרה ההלכה דלא יקדים ולא יאחר [ומיהו הרמב"ם לא הביא לזה וכש"נ לעיל, ומ"מ שייך עיקר הדברים כמבואר], וכן בשבת עצמה קבוע מקומה ולא ניתן לטלטול ולשימוש כלל, ובמרדכי פ"ב דשבת ומובא ברמ"א סי' רס"ג ס"י, דצריך להניח הנרות במקום שמדליקין, לא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר ע"ש, ושייך בזה יותר דזה חפצא של מצוה, ומשא"כ יו"ט דניתן להדליק אימתי שירצה כשיצטרך לו, ואין מוכרחין לקבוע זמן ההדלקה מבעו"י, וגם ביו"ט עצמו ניתן לטלטול ולשימוש בכ"מ שירצה [וכמבואר באו"ז משמיה דהירושלמי וכנ"ל אות יא], ואין זה כ"כ חפצא של מצוה, ואין כאן גדר חובה ומצוה לברך על הדלקתה, והדלקת הנר זה כמו עריכת השלחן וכיו"ב, וכדבאר הרמב"ם בה' שבת פרק ל' [ואפשר דמשום דנר שבת מוגדר יותר כחפצא דמצוה, מחמת קביעת מקום וזמן הדלקתו, ומסוים יותר להחיל עלה שם מצוה, משום כך אולי קיים מצוה גם בשבת שחל ביוה"כ, אף דעיקר הדלקת הנר זה במקום הסעודה ולעונג דל"ש כ"כ ביוה"כ וכנ"ל, דמ"מ הואיל וזה מצורת הקביעות בבית

ביום השבת, שייך זה גם ביוה"כ שחל בשבת, וסגי בהנאת אורה כל דהו דשייך בכל מקום, וכמבואר במ"א רס"ג סקט"ו וסקכ"א דנלמד זה מדין נר דיוה"כ ע"ש, וגם י"ל דמה"ט אף אם יש הדלקת נר גם ביו"ט, מ"מ לא שייך ביוה"כ דאין בו אכילה ושתייה וכיו"ב, ואף אם יש בזה צד יו"ט וכש"נ], באופן דאין ההדלקה מסוימת למצוה ולברכה, וזה מדין הכללי של כבוד יו"ט, וממילא דלא נאמר דין מוקצה למצותו בנר של יו"ט וכש"נ, ולכן לא הזכיר הרמב"ם בגוונא דשמן המנטף מן הנר, דיש בזה הוקצה למצותו בשעה שהנר דולק, כיון דבשבת אסור יותר מזה גם לאחר כביתו, משום מוקצה דאיסור, וביו"ט לא שייך זה וכש"נ.

כב. ולדינא הלכה רווחת בשו"ע סי' רס"ג ס"י"א דמברכין ג"כ על נר של יו"ט [וקצת י"ל גם בדעת הרמב"ם, דכיון דיסודה משום עונג שבת, הר"ז בכלל דברי הרמב"ם דכבר בארנו העינוג בה' שבת, אכן נראה עיקר, דכיון דהדלקת הנר נתיחד בפ"ע הו"ל להרמב"ם לבאר כעין שבאר דין הקידוש וכו'], וכן מבואר במ"א סי' רע"ט ס"ב והביאו במ"ב בבה"ל שם, ובמ"א סי' תקי"ד סק"ז דאמרינן נמי בנר של יו"ט דהוקצה למצותו ע"ש, ונראה דתליא זב"ז דאם זה מצוה במסוים ומברכין עליה, ממילא אמרינן נמי דהוקצה למצותו, וכן מבואר במ"א רס"ג סקכ"ג בשם אגודה, דגם נר יו"ט אין להדליק ולהשימם במקומם אחרי הדלקה אך תחילה ישימם במקומם ואח"כ ידליקם ע"ש, ומסתמא נמי דהיינו למה דנקטינן

דמברכין ג"כ על נר של יו"ט [והיינו דאף דביו"ט הרי ג"כ מטלטל ממקום למקום, מ"מ צריך דיהא ניכר שזה למצוה לצורך יו"ט ולא דרך תשמישו הרגיל, ועיין בזה בס' שמירת שבת], ודינא דר"ת דמובא בטור ורמ"א, בנר דלוק מבעו"י דצריך לכבות ולהדליק, ה"ה נמי בנר של יו"ט, דצריך לכבות ולחזור ולהדליק לכבוד יו"ט [ואחרי כותבי כל זה, נודע לי כי כן המנהג פשוט בקהילות תימן יצ"ו, ולא לברך על הדלקת נרות ביו"ט, וכידוע דקהילות קדושות דתימן נמשכים בכל עוז אחרי פסקי הרמב"ם, והדברים מכוונים כמו דנתבאר בעניותנו בס"ד בדעת הרמב"ם, דלא נקבע מצוה מסוימת דהדלקת נרות ביו"ט, וגם כאמור דרבותינו חכמי אשכנז הביאו לברכת הדלקת הנר ביו"ט משמיה דהירושלמי, וכידוע דלא היה או דלא נמשכו בק"ק דגלות תימן אחרי התלמוד הירושלמי, והם הולכים בדרך הורה רב אשי [איגרת תימן להרמב"ם] בתלמודא דידן, דלא נזכר מצות הדלקת נרות דיו"ט, והרמב"ם דדרכו להמשך אחרי הירושלמי, כנראה דלא היה לפניו בירושלמי כדליתא בירושלמי דלפנינו, ונראה מקורו מדברי הגאונים וכש"נ].

ונראה דבהיו נרות דולקין מבעו"י ביו"ט, וכליל יו"ט אין יכול לכבות, דצריך להוציא הנרות הדולקים למקום שאינו משתמש, ועכ"פ להוציאו ממקום הסעודה, ולהדליק שם נר אחר בברכה ליו"ט, ואם אין לו נר אחר להדליק, אפשר דיכול להוציא את הנרות ממקומם, ולהכניסם שוב למקום השמוש,

ואפשר דגם יכול לברך וכמש"נ לעיל אות יט וצ"ע, ואפשר דהא דצריך לכבות ולהדליק שייך בערב שבת, וה"ה בערב יו"ט, וכבר הכריעו האחרונים לדינא כסברת הרבנית אשת הדרישה זללה"ה, דגם ביו"ט צריך להדליק מבעו"י קודם יו"ט, ומחויב במעשה הדלקה, אבל כליל יו"ט עצמה והנרות דולקין, דנראה דיש כאן מקיום המצוה שיש כאן נרות לעונג וכבוד ויבואר בס"ד, וא"כ אולי ל"ש כ"כ להוציאם אפי' על דעת להדליק, הואיל ומפקיע מקיום הנרות ומצותם וצ"ע בכל זה.

— ז —

בגדר ומהות נר שבת וי"ט

כג. ונראה נמי דכל הנרות הדולקין בשבת, אף שלא נדלקו בכוונה מפורשת למצות הדלקת נר שבת, ולא ברכו עליהם, ואף בהניח דלוקים מבעו"י, יש בזה ג"כ דינא דהוקצו למצותם, וזה מתבאר לע"ד בדברי הגמ', אין לך מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר כו' הואיל והוקצה למצותו כו', ולא משמע דוקא שהדליקו במיוחד לשם מצות הדלקת נר שבת, ואלא כל נרות הדולקות בשבת, הם חפצא דמצוה דכבוד ועונג שבת, ולא מיבעיא להמתבאר בעניותנו בדעת הרמב"ם, דיש קיום גמור בנרות הדולקין אף מבעו"י, דזה מהות המצוה שיהא נר דלוק ולישב לאורו, אלא אף לר"ת דמשמע דכל המצוה זה דוקא מעשה ההדלקה של הנר, נראה נמי דאין קיום המצוה נגמרת בהדלקתה [וזה סברת רבנו משולם לא לברך כמבואר בס']